

te o onima koji su kasnije izlazili, kao *Preporod* i *Novi Muallim*, te kalendar *Takvim*.

Slijedi odjeljak: **Udruženje ilmije u periodu nakon Drugog svjetskog rata**, u doba komunizma, kada su uvjeti za vjeru i vjernike bili teški. Ipak, u knjizi se navode i u to doba velike aktivnosti, kao što su osnivanje lista *Preporod*, otvaranje Islamskog teološkog fakulteta, izgradnja džamija itd. Udruženje ilmije je tada izdalo Arapsko-srpskohrvatski rječnik autora Teufika Muftića. Udruženje ilmije je ponovo pokrenulo list *Muallim*, koji je izlazio do 1998. godine, a 2000. godine pokreće *Novi muallim*, koji i sada izlazi, kao tromjesečnik. Izdavanje *Atlasa islamskoga svijeta*, smatra se najvećim izdavačkim projektom Udruženja ilmije. Udruženje ilmije je dugi niz godina bilo izdavač *Takvima*, a sada izdaje Kalendar.

U odjeljku **Savremenost i uloga Udruženja ilmije u budućnosti**, govori se o aktivnostima Udruženja ilmije, pa se spominju seminari, tribine, izdavačka djelatnost, itd, a istaknuti su prioriteti rada u budućnosti, pa se u tom smislu kaže: „Udruženje ilmije u današnjem vremenu, napose nakon 2012. godine, ima zadatak da se okrene novim područjima rada u skladu sa izazovima koje postavlja dinamična sadašnjost i budućnost.“ Na kraju knjige, na 10 stranica, u odjeljku **Iz fotoalbuma Udruženja ilmije**, prezentirano je 20 fotografija iz ranih perioda rada Udruženja ilmije, koje nisu potpisane, što je svakako nedostatak.

Monografija **100 godina Udruženja ilmije**, značajna je knjiga o stoljetnom radu naše uleme i veliki je poduhvat njenog izdavača – Udruženja ilmije IZ u BiH i ona može koristiti kako istraživačima naše povijesti, tako i imamima, koji će putem njenih stranica saznati kako je tekao rad njihovih kolega u teška i bremenita vremena. Uz izdavača, Udruženje ilmije, zasluge da smo dobili ovako značajnu knjigu iz naše povijesti pripada njenim autorima, Ismetu Bušatliću, Enesu Durmiševiću i Enesu Kariću, kojima nije bilo nimalo jednostavno obuhvatiti period od 100 godina, jer uvijek postoji bojazan da se nešto značajnije ne izostavi, a manje bitno uvrsti u knjigu. Oni su u ovom poduhvatu u potpunosti uspjeli i zaslužuju sve čestitke i priznanja.

Salih SMAJLOVIĆ

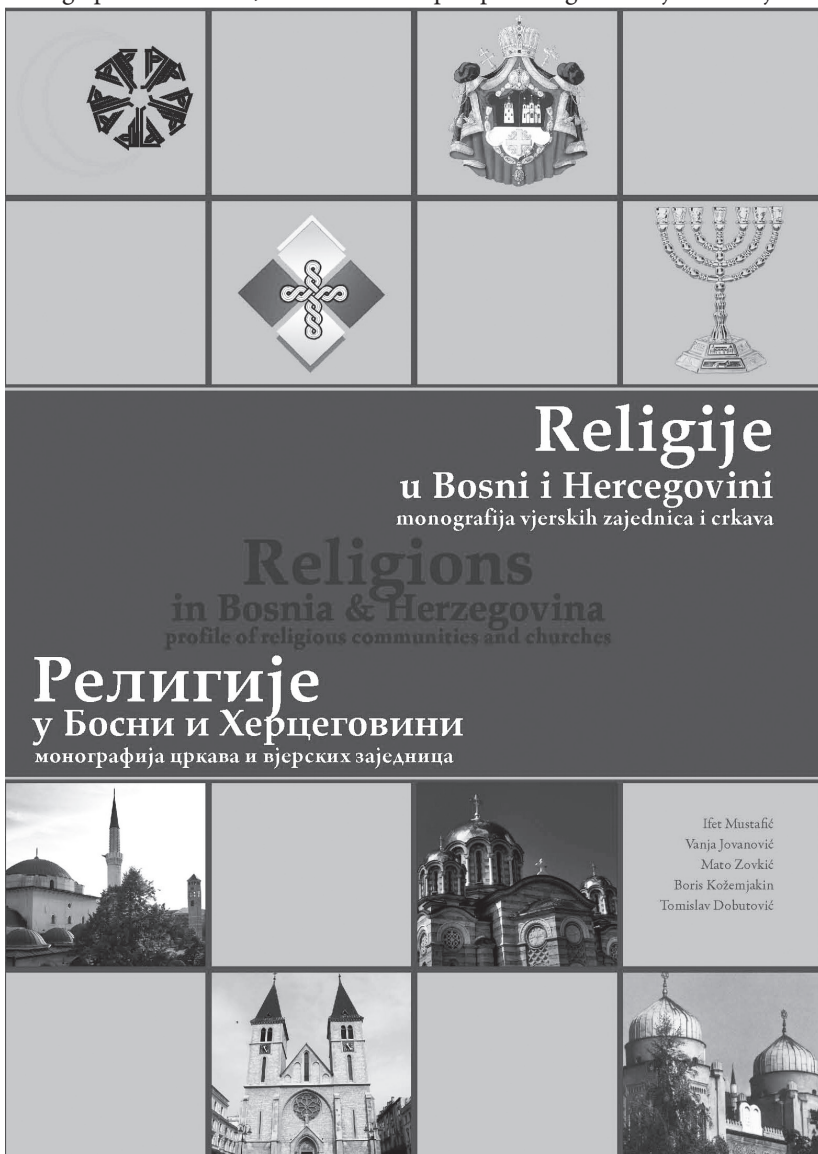
ZA LJUBITELJE RAZNOLIKOSTI...

Religije u Bosni i Hercegovini, monografija vjerskih zajednica i crkava, Međureligijsko vijeće u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2012.

Monografija vjerskih zajednica i crkava Bosne i Hercegovine predstavlja značajan i vrijedan istraživački projekt u izdanju Međureligijskog vijeća Bosne i Hercegovine. Kao što su njegovi predstavnici u predgovoru ove monografije istakli, „međusobno upoznavanje je način razbijanja predrasuda, pa i straha jednih od drugih, a nedostatak bilo kakvog vjerskog odgoja, osim Marxove teorije da je religija opijum za narod, ostavio nam je mnogo prostora za rad, kako za sva-

kog u svojoj sredini, tako i za sve nas zajedno.“ Naravno, možemo se složiti sa historijskim okolnostima koje su uvjetovale nastanak ove monografije i sličnih zajedničkih projekata, međutim, treba napomenuti da je ovakva klasifikacija Marxovog stava potpuno pogrešna. Riječ je o tome da se kod nas pogrešno prevela (i prevodi) navedena Marxova sintagma. Marx ne tvrdi da je religija „opijum za narod“ („Opium für Volke“), nego „opijum naroda“ („Opium des Volkes“), što je bitna razlika koju su pisci predgovora propustili uvidjeti, i tako postali žrtvom vlastitog stava, jer da bismo razbili predrasudu o drugom, kako stoji u predgovoru, moramo ga upoznati. Prema tome, da bismo osudili marksističku dogmu, ili dictum, moramo ga na pravilan način i upoznati.

Monografija o religijama u Bosni i Hercegovini objedinjuje i sadrži iscrpne prikaze glavnih vjerskih zajednica

u Bosni i Hercegovini: Islamske zajednice, Srpske pravoslavne crkve, Katoličke crkve i Jevrejske zajednice. Autori priloga o ovim zajednicama su: Ifet Mustafić (Islamska zajednica), Vanja Jovanović (Srpska pravoslavna crkva), Mato Zovkić (Katolička crkva) i Boris Kožemjakin (Jevrejska zajednica). Konceptualna postavka pregleda ovih vjerskih zajednica i crkava je sljedeća: lična karta (obuhvata sljedeće podatke: službeni naziv, sjedište, vjera, broj pripadnika, etnička pripadnost, broj vjerskih službenika, broj vjerskih objekata u kojima se obavljaju vjerski obredi, broj visoko obrazovnih ustanova, broj srednjih obrazovnih ustanova, broj osnovnih obrazovnih ustanova i broj predškolskih ustanova), definicija (ustavi i statuti, doktrine, obredi i odnosi sa drugim vjerskim zajednicama), historijat ili povijest nastanka vjerskih zajednica i crkava (kroz formiranje njihovog formalno-pravnog statusa i organizacione strukture), populacija (etnička struktura), vjerski objekti i imovina, struktura (ustrojstvo i nadležnosti vjerskih organa), oslovljavanja, izbori i imenovanja, obrazovanje (stepeni i objekti odgojno-obrazovnog sistema), finansiranje (način i raspodjela prihoda), informativno-izdavačka djelatnost (mediji i izdavački centri), odnos zajednica i crkava prema državi i najvažniji vjerski praznici i dani.

Monografija sadrži i jedinstven prilog o manjinskim religijskim zajednicama u Bosni i Hercegovini koje su ukratko predstavljene u svom historijskom, doktrinarnom, organizacijskom i infrastrukturnom okviru. U ovoj monografiji navedene su sljedeće manjinske religijske zajednice: crkve reformacijske baštine (Kršćanska baptistička crkva, Evandeoska crkva i Kršćanska adventistička crkva), slobodne evandeoske crkve (Protestantska crkva „Kršćanska zajednica“, Kršćanska zajednica svih naroda, Kršćanska karizmatska crkva „Victory celebration center“ i Kristova pentekosna crkva), druge tradicionalne crkve (Evangelistička crkva i Starokatolička crkva) i druge manjinske crkve i vjerske zajednice (Krstjanska zajednica, Nova pastoralna crkva, Jehovini svjedoci i društvo za svjesnost Krišne ISKCON). Autor ovog priloga je Tomislav Dobutović.

Sadržaj ove monografije donosi i prilog u obliku eseja o religiji i društvenom životu u Bosni i Hercegovini (Fikret

Karčić) i saradnji među religijama u Bosni i Hercegovini (Niko Ikić). Na kraju monografije objavljen je i dodatak koji sadrži: adresar vjerskih zajednica i crkava te religijsku kartu Bosne i Hercegovine iz 1991. godine u kojoj je geografski i procentualno prikazana zastupljenost religijskih većina u Bosni i Hercegovini.

Pisana jednostavnim i konciznim stilom, s jasno postavljenim konceptom pregleda glavnih vjerskih zajednica i vrlo zanimljivim prilogom o manjinskim religijskim zajednicama (za neke ni sam autor ove recenzije nije znao da postoje), brižljivim dokumentiranjem osnovnih činjenica vezanih za svaku religijsku zajednicu i crkvu, ozbiljnim i korektnim interpretiranjem takvih činjenica, kao i obiljem izvora i referenci potrebnih za ovakvu građu, ova monografija sigurno zaslužuje posebnu pažnju i iskrenu čitalačku posvećenost, kako ozbiljnih istraživača tako i mnogobrojnih znatiželjnika i zaljubljenika u religijsko bogatstvo Bosne i Hercegovine, jer kako i stoji u posveti ove monografije: „Za ljubitelje raznolikosti“. U tom pogledu je ova monografija na najbolji način potvrdila svoju vrijednost i značaj.

Abdurahman LJEVAKOVIĆ

MONOGRAFIJA GAZI HUSREV-BEGOVE MEDRESE U SARAJEVU (1921-1945)

Jusuf Mulić, Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, (1921-1945) Sarajevo, 2012. str. 120

Decembra 2013. godine izašla je nova monografija prof. Jusufa Mulića naslovljena kao *Monografija Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu (1921-1945)*. Autor je još jednom pokazao da posjeduje jako izraženu senzibilnost i smisao da aktualizira neke teme o kojim su u dosadašnjim pisanjima i obradama neki podaci i pisani spomenici često izmicali pažnji ili jednostavno izostavljani, odnosno čiji su pojedini segmenti nedovoljno obrađeni i eksplicirani. U prikazu koji sam sačinila u *Preporodu* avgusta 2013. godine predstavila sam njegovu monografiju o Gazi Husrev-begovom hanikahu, istaknuvši tom prilikom da je autor donio na nov i originalan na-

čin obradu jedne monografije te potcrtavši da je nov i sam izbor teme *Gazi Husrev-begov hanikah (1531-1921)*. Činjenica je da su svi dosadašnji autori koji su se doticali pitanja navedenog Hanikaha donosili podatke o ovoj ustanovi u nekoliko redaka ili najviše jedne stranice na kojoj su u koncentriranom obliku bivale sažete, uglavnom, osnovne važne informacije, ali nisu bile nekad dovoljno eksplicirane i obrazložene da bi privukle pozorniju pažnju i interesovanje čitatelja. Autor, međutim, uočava mogućnost da ovu temu obrazloži i potkrijepi brojnim pisanim spomenicima koje je pronašao, posebno onim koji se odnose na period gubljenja i postupnog iščezavanja izvorne njegove uloge koja je bila predviđena vakufnamom. Time je umjesto samo svojih zaključaka i svojih viđenja otvorio mogućnost čitateljima da sami stvaraju sliku o postupnoj preobrazbi Hanikaha, negovoj integraciji sa Kuršumljom medresom, te kasnijem potpunom ukidanju njegovog rada (i kao medrese Hanikah, a nakon ukidanja radne funkcije ovog Hanikaha ostala je samo zgrada kao svjedočanstvo njegovog ranijeg djelovanja).

Želim istaći u vezi sa prikazom njegove nove monografije da prvo što privlači pažnju u pogledu na ovu knjigu jeste ponovo autorov pristup koji ne uključuje samo automatsko prenošenje dosadašnjih informacija, nego i autorovu kreativnost. Naime, u radu su zahvaćene i predstavljene brojne informacije, majstorski je prezentirana građa, pečati, slike, tabelama kroz koje su slikovito prikazani kako sustavi nastave tako i brojni drugi značajni podaci. Na taj način, iznoseći brojne detalje, autor sučeljava čitatelja sa važnim podacima i detaljima rada medresa i omogućava mu potpuno prisustvo među navedenim pisanim spomenicima i podacima koji se iz njih iščitavaju, kao što omogućava i čitateljevo neposredno osvjedočenje u vezi sa radom navedene medrese. Može se reći da mimo pisanih spomenika koje autor po prvi put donosi, on prenosi i dosadašnja pisanja o Gazi Husrev-begovoj medresi koja su objavljivana u *Spomenici* 1932. godine, 1988. i 2000. godine, u *Glasniku* i, općenito, u vjerskoj štampi u vidu pojedinačnih članaka. Autor i ovdje pokazuje svoje posebno viđenje jer ni u jednoj od navedenih spomenica naslov dijela koji se odnosi na medresu nije formuliran kao *Gazi Husrev-begove medrese* nego uvijek samo